

**A MÚZEUM KÖZMŰVELŐDÉSI ÉS
MÚZEUMPEDAGÓGIAI TEVÉKENYSÉGÉNEK
ÁTFOGÓ BEMUTATÁSA**

1.1. A múzeum

A múzeum rövid bemutatása

A nagykunsági kerületi ház és a börtön – a mai múzeum – a város legrégebbi épületei közé tartoznak. A börtön egészen 1958-ig szolgálta eredeti célját. Kertjével, ódon falaival egyedülálló színfolt ma is a Körös-partján. Néprajzi, történeti emlékek alkotják kezdetektől a gyűjtemény magját. Az 1970-es, 80-as évek tiszazugi kutatásai nyomán 1985. szeptember 28-án avatták fel a megye legfiatalabb múzeumát, új állandó kiállítás nyílt a település történetéről, néprajzáról.

Az egykori börtön az 1990-es évek közepére katasztrófális állapotba került, ezért 1998 és 2008 között több szakaszban felújítottuk. Új elektromos hálózatot, központi fűtést kaptunk. A gyűjteményt és az épületet levédjük a gomba és az egyéb kártevők ellen. A Körös áradása idején, 2000 áprilisában víz alá került az alagsor. A 2006-os árvíz ugyancsak betört az épületbe. Az állandó kiállítást lebontottuk és kimenekítettük a vízből, néhány nehezen mozgatható tárgy kivételével. Ezt követően végképp sürgőssé vált az árvíz, a falak vizesedése, a magas páratartalom elleni küzdelem. Az épületet két szakaszban, 2007-2008-ban falátvágásos módszerrel szigetelték, mely mára már kiváló eredményeket hozott. A falak kiszáradtak, s a páratartalom az állandó kiállítás felépítése, vagyis újjáépítése számára tökéletes értékeket mutat.

A múzeum küldetése

Tevékenységünk célja, hogy a kunszentmártoni múzeumot a városban és a Tiszazugban honos hagyományörző mesterségek, mesterek bemutatóhelyévé tegyük, s olyan intézményt tartsunk fenn és működtessünk, mely gyűjti ezen mesterségek emlékeit és segíti fennmaradásukat.

A kunszentmártoni múzeum tudományos kutatóhelyként működik, ahol történeti, néprajzi kutatás és publikáció folyik. Településünk s annak közvetlen környezete, a Tiszazug történetének alapos megismerése és feldolgozása nagy jelentőséget kap munkánkban. A térség helytörténete, ipartörténete mellett, a kun kerületi székhely és a hozzá tartozó börtön történetével, valamint orvostörténettel foglalkozunk.

Gyűjtemények

A Helytörténeti Múzeum gyűjtőterülete a Tiszazug kistérség (közigazgatásilag 11 település) és Kunszentmárton, melyek néprajzi, történeti emlékeit őrizzük, dolgozzuk fel. A Tiszazug-kutatás (1971–84) évei alatt elsősorban néprajzi, ipartörténeti szempontból mérték fel és vizsgálták a települést és ráirányították a figyelmet arra, hogy a település gazdag iparos múltja további gyűjtést, feldolgozást igényel és érdemel.

1994-ben indítottuk el ismét a településen és környékén még meglévő kézműves műhelyek felkutatását, megmentését. A következő években folyamatosan vásároltuk és szállítottuk be az egyébként pusztulásra, széthullásra ítélt műhelyeket (többnyire szerszámokkal, gépekkel, iratokkal, fényképekkel, termékekkel együtt). Lényegesnek tartottuk a műhelyek kiválasztásánál, hogy milyen mély gyökerekkel bír a szakma a térségben, kihalófélben lévő mesterség emlékeiről van-e szó, melynél halogatni nem lehet a tárgyak, dokumentumok megszerzését. Az utóbbi években a tematikai szempontok is egyre nyomatékosabban érvényesülnek. Egy-egy rokon mesterségekből álló szakmacsoport területére próbálunk koncentrálni a gyűjtés, vásárlás előkészítésekor.

A múzeum néprajzi, kézművesipar-történeti, történeti gyűjteménye mellett (összesen több mint 7000 tárgy) a helytörténeti gyűjtésből kiemelkedő a fotódokumentációs anyag több mint 10 ezer db üvegnegatívja. Főként néprajzi, történeti témájú könyvtárunkban jelenleg 6000 könyv olvasható. Már az 1980-as évek elején is igen gazdag adattár leltárkönyve 6000 tételt jegyez.

A MÚZEUM KÖZMŰVELŐDÉSI ÉS MÚZEUMPEDAGÓGIAI TEVÉKENYSÉGÉNEK ÁTFOGÓ BEMUTATÁSA

Kiállítások

A múzeum már elavult állandó kiállítását 1993-tól építettük újjá, központi szerepet szánva a város kézműves múltjának. Az épület adottságai (apró börtöncellák) a gyűjtemény jellegén túl szintén az önálló műhelykiállítások berendezését indokolták. A tárlat 2004 őszén nyílt meg *Mesterek és mesterségek* címmel. Területe hét cellából, két folyosóból, valamint az udvari színből állt. Helytörténeti, régészeti vonatkozásokon túl a látogatók a helybéli kismesterségek történetével, eszközeivel, termékeivel ismerkedhettek meg. Elképzelésünk az volt, hogy a műhelyekben a nyersanyagtól, az első munkafolyamattól a késztermékig részletesen mutassuk be az adott mesterség szakmai fogásait. A fali tablókön leírás könnyítette meg az elkészítés menetének megértését, a tárgyak felismerését. A szabadban (udvari szín) nyílt lehetősége a vendégeknek a kiállított tárgyakhoz közelebb kerülni: a birkaszórt megfogni, a nedves agyagot gyúrni, a kerámiák formáját kitapintani.

Az elmúlt néhány évben készült időszak kiállítások egy része már felkészülést jelentett egy új állandó kiállítás felépítéséhez. Összefoglaltuk egy-egy kunszentmártoni kismesterség történetét, részletesen leírtunk egy-egy műhelyt. (pl. *Mégis bunda a bunda. Szűcsök Kunszentmártonban* című kiállítás, 2004.). Másrészt az elmúlt évek jellegzetessége, hogy a választott témákat komplex módon igyekeztük bemutatni. Így 2002-ben az Öltözködési műhelytitkok a századelőn c. kiállítást konferencia és kézműves foglalkozások, bemutatók kísérték. A konferencia anyaga a *Tiszazugi Füzetek* 7. számában jelent meg.

Kapcsolódás a múzeum küldetéséhez, a gyűjteményhez, a kutatáshoz, a kiállításokhoz

A múzeum küldetésének megfelelően alakítottuk ki közművelődési és múzeumpedagógiai tevékenységünket. A hagyományörző kézművesség, s e mellett a helytörténet tematikája határozza meg programjainkat (előadások, múzeumi órák, bemutatók, foglalkozások).

Az intézmény kutatási irányai, maguk a kutatások – a kézművesség, a kunszentmártoni, tiszazugi ipartörténet, a térség története – tudományosan megalapozták az állandó és az időszak kiállítások egy részének elkészítését, meghatározzák a gyűjtemények fejlődését, és előkészítik a közművelődési és múzeumpedagógiai tervet. A terv elsősorban az állandó kiállításban bemutatott helytörténeti, régészeti egységekre és a kézműves műhelykiállításokra épül. A raktári tárgyak, fotók, dokumentumok egy része szintén beépül a tervezett tevékenységekbe.

1.2. A múzeum társadalmi környezete

Érdeklődők

A település, a térség történetének bemutatott elemei, kézműves iparának relikviái valamennyi korosztály számára fontos és identitásuk szempontjából nélkülözhetetlen ismereteket hordoznak. Óvodás kortól a középiskolás kor végéig alapvető célja az intézményeknek: hogy a térség minden gyereket legalább évente egyszer hozzuk a múzeumba. A felnőtt korosztályok általában egy-egy érdekes időszak kiállítás ürügyén tekintik meg az állandó kiállítást. A településen kialakult egy rendszeresen múzeumot látogató réteg (értelmiség, nyugdíjas értelmiség, de igen jelentős a középszintű végzettségű érdeklődők száma is). Gyakoriak a családdal történő látogatások. Kunszentmárton és a Tiszazug kistérség az integrációs folyamatok következtében jobb belső kapcsolatrendszerrel, kommunikációval rendelkezik, s e földrajzi területen egyre komolyabban jelentkezik az igény a múzeumi programokra. Jelentős a száma az érdeklődési körük miatt rendszeresen múzeumunk szolgáltatásait igénybe vevő látogatóknak (népművészeti egyesület, gyűjtők, kulturális örökségvédelemmel foglalkozó civilek).

Célcsoportok, elvárásaik

A MÚZEUM KÖZMŰVELŐDÉSI ÉS MÚZEUMPEDAGÓGIAI TEVÉKENYSÉGÉNEK ÁTFOGÓ BEMUTATÁSA

Kiállításainkat, programjainkat a helyi, a kistérségi lakosok számára szervezzük, akiket szűkebb hazájuk története, hagyományörző kézművessége érdekel. A gyerekek, az iskolások a látogatók nagyobb hányadát teszik ki. Ők a kiállításokat, komplex tárlatvezetéseket, a változatos múzeumpedagógiai, közművelődési, valamint a szünidei programokat is igénylik. A turisták jelentik a következő célcsoportot, s közöttük is domináns a nyugdíjas csoportok érdeklődése. A Tiszazugi Turisztikai Szövetség jó partnerünk e célközönség elérésében. Hétvégi közművelődési programjainkkal főként a családokat célozzuk meg. A fogyatékosok fontos célcsoport lesz a következő évtől, mivel az akadálymentes épületrészek kialakítására 2010-ben kerül sor. Két kunszentmártoni egyesületük, a Tiszazugi Fogyatékosok Otthona már jelezte igényét a látogatásra és a fejlesztő programokra.

Támogató szervezetek

A városi művelődési központ, a könyvtár, alkalmanként a Vizuális Alapiskola és a Kunszentmártoni Zeneiskola, a városi önkormányzat, az általános és a középiskola segítségével nélkülözhetetlen múzeumi tevékenységünkben. Jelentős támogatást kapunk a városvédő és hagyományörző egyesülettől, a gyűjtőklubtól, s alkalmanként a Csengedi Népművészeti Egyesülettől, a Tiszakürti Arborétumtól. A megyei múzeumi szervezet többi tagmúzeuma állandó szakmai segítséget nyújt intézményünknek.

1.3. A múzeum környezetében lévő, meghatározó oktatási intézmények

A település, a térség történetének bemutatott elemei, kézműves iparának relikviái valamennyi korosztály számára fontos és identitásuk szempontjából nélkülözhetetlen ismereteket hordoznak. A kistérség óvodákkal, általános és középiskolai intézményekkel rendelkezik. A legközelebbi, könnyen elérhető felsőoktatási intézmények Szarvason, s egy kicsit távolabb Szolnokon találhatóak. Mégis a távolabbi Jászberényi Főiskola és a Szegedi Egyetem diákjaival építettünk ki hagyományosan jó kapcsolatot.

Oktatási és nevelési intézmények Kunszentmártonban és a Tiszazug kistérségben

Név	Település
Városi Óvoda tagintézményei: Napsugár Óvoda Epreskerti Óvoda	Kunszentmárton, Széchenyi Itp. 2. Kunszentmárton, Csongrádi út 18.
Városi Általános Iskola tagintézményei: Deák Ferenc Utcai Általános Iskola Széchenyi Lakótelepi Általános Iskola	Kunszentmárton, Deák F. út 4. Kunszentmárton, Széchenyi Itp. 1.
Kunszentmártoni Gimnázium és Szakképző Iskola	Kunszentmárton, Kossuth L. út 37.
Damjanich János Általános Iskola	Cibakháza, Czibak Imre tér 40.
Óvoda	Cibakháza, Czibak Imre tér

**A MÚZEUM KÖZMŰVELŐDÉSI ÉS MÚZEUMPEDAGÓGIAI
TEVÉKENYSÉGÉNEK ÁTFOGÓ BEMUTATÁSA**

	18.
Körzeti Általános Iskola és Óvoda Tizsakürt: Petőfi Sándor Általános Iskolája	Csépa, Béke u. 118/b
Vackor Művészeti Óvoda	Csépa, Béke u. 133/e
Általános Iskola	Cserkeszölő, Köztársaság tér
Óvoda	Cserkeszölő, Szinyei M. P. 1.
Általános Iskola	Nagyrév, Árpád út 36/a
Óvoda	Nagyrév, Kossuth út 39.
Általános Iskola	Öcsöd, Köztársaság út 37-39.
Óvoda	Öcsöd, Vörösmarty út 25/A, Köztársaság út 41.
Móra Ferenc Általános Iskola	Szelevény, Petőfi S. út 13.
Óvoda	Szelevény, Kossuth L. u. 8.
Papp Bertalan Ószőlői Általános Iskola	Tiszaföldvár, Ószőlő Fő út 3.
Hajnóczy József Gimnázium, Humán Szakközépiskola és Kollégium	Tiszaföldvár, Kossuth L. u. 122.
Homoki Általános Iskola	Tiszaföldvár, Homok, Döbrei J. út
Kossuth Lajos Általános Iskola	Tiszaföldvár, Kossuth út 124.
Kossuth Úti Óvoda	Tiszaföldvár, Kossuth út 124.
Tiszaföldvár-Homoki Óvoda	Tiszaföldvár, Homok Döbrei J. út 129.
Belterületi Óvoda	Tiszaföldvár, Szondi út 6/a
Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Általános Iskola, Speciális Szakiskola, Kollégium, Pedagógiai Szakszolgálat és gyermekotthon	Tiszaföldvár, Aranyhegy út 1/3.
Óvirághegyi Általános Iskola	Tiszaföldvár Óvirághegy út 3.
Általános Iskola	Tizsakürt, Felszabadulás u. 2.
Óvoda	Tizsakürt, Felszabadulás u. 9.
Általános Iskola	Tizsasas, Rákóczi F. u. 26.
Óvoda	Tizsasas, Rákóczi F. u. 3.

A város és a Tiszazug kistérség valamennyi nevelési, oktatási intézménytípusa (a bölcsődét kivéve) igényli a múzeum programjait (13 óvoda, 13 általános iskola, 2 gimnázium szakközépiskolával és szakiskolával összevonva, 1 speciális szakiskola). Az állandó kiállítás az iskolák történelem, helytörténet, honismeret óráin, a szakiskolák szakmáinak oktatásában hasznosíthatóak, az időszaki kiállítások az egyéb tantárgyak tematikájába építhetők be.

A legfontosabb gyermek célcsoportok az iskoláskorúak, az alsó és a felső tagozatos gyerekek, akik elsősorban helytörténeti ismereteket, régészeti történelmi, néprajzi, művészettörténeti alapismereteket akarnak elsajátítani. A speciális tagozat csoportjai jelenleg is rendszeres látogatóink. Szintén lényeges a középiskolások, s elsősorban a szakmát tanulók bevonása. A gimnazisták a történelem, a helytörténet óráikat tartják a múzeumban, a szakmát tanulók a kézműves ipartörténet múltját akarják megismerni az intézményben. Célcsoport még a szünidőt töltő gyermekek széles rétege (óvodások, iskolások), akiknek változatos és szórakoztató kézműves foglalkozásokra van igényük.

A MÚZEUM KÖZMŰVELŐDÉSI ÉS MÚZEUMPEDAGÓGIAI TEVÉKENYSÉGÉNEK ÁTFOGÓ BEMUTATÁSA

Az iskolák múzeumlátogatását többnyire az éves tanterv összeállítása befolyásolja, melyben rögzítik a múzeumban tölthető órák számát.

Kapcsolat partnerszervezetekkel

Az oktatási tevékenységben elsődleges partnereink az óvodák, iskolák, de a helyi civil szervezetek is segítséget nyújtanak alkalmanként. Szorosabb együttműködésre törekszünk a tiszazugi közművelődési intézményekkel, a földvári múzeummal, helytörténeti gyűjteményekkel s az ezeket fenntartó önkormányzatokkal. Napjainkban virágkorát éli az identitás tisztázásával együtt járó hagyományőrző tevékenység, a Jászkun Kerülethez, a kunokhoz, jászokhoz tartozás, mely új kapcsolatrendszer kialakításával is jár. Terveink között szerepel a nyitás a felsőoktatási intézmények felé, melyre jó alkalomnak kínálkozik a tudományos kutatások közül a négyéves OTKA Tiszazug-kutatás a Szegedi Tudományegyetem és a Debreceni Egyetem részvételével, ahol több szemináriumot építenek a térség kutatási lehetőségeire.

1.4. A múzeum közművelődési tevékenysége

A múzeum közművelődési koncepcióját alapvetően az intézmény tudományos koncepciója határozza meg. Elsődleges feladatunk a Tiszazug és Kunszentmárton történeti és néprajzi kutatása. Ezt alapozta meg a Tiszazug-kutatás 13 éve (1972-1984.), melyben jeles történészek, etnográfusok vettek részt. 2007-ben újabb 4 éves kutatási projekt indult a térségben, melynek szervezésében és magában a kutatásban is jelentős szerep hárul ránk. A szervezett kutatások során, s múzeumunk 1990-es évektől napjainkig folyó ipartörténeti gyűjtései, feldolgozásai következtében kialakult gyűjteményre építettük fel állandó kiállításunkat, s időszaki kiállításaink nagyobb hányadát. Célunk elsősorban tárlatainkhoz olyan közművelődési és múzeumpedagógiai tevékenységet kapcsolni, melyek segítik a látottak, hallottak, érzékeltek befogadását.

Rendezvényeink között a kiállítások, színvonalas konferenciák (Öltözködési műhelytitkok. Kunszentmárton, 2002.; Peremlétben? A Tiszazug-kutatás 2007-es konferenciája), tudományos és ismeretterjesztő előadások, kézműves bemutatók, foglalkozások mellett minden évben szerepel a nyári képzőművészeti alkotótábor lebonyolítása, ahol a tehetséges fiatalokat is befogadjuk, hogy a tapasztalt mesterek keze alatt tanuljanak. Az utóbbi években megrendeztük a Múzeumok Őszi Fesztiválját, a Múzeumok Éjszakáját, a Kulturális Örökség Napját. Lényegesnek tartjuk a közönségkapcsolat szervezésekor a helyi, megyei sajtó, televízió, rádió bevonását, nagyobb rendezvények esetén az országos média bevonását. A kunszentmárton.tortenete.hu honlap elkészítése és jó látogatószáma komoly sikerként könyvelhető el.

Közművelődési és tudományos tevékenységünknek egyaránt részét képezik kiadványaink. A Tiszazugi Füzetek című periodikánknak a közelmúltban a 7., 8., 9. számát jelentettük meg, melyekben tematikusan dolgoztuk fel a kunszentmártoni kisipar történetének egyes szeleteit, a múzeum történetét, a település jeles személyiségeinek életét. Kunszentmárton története címmel 2007-ben látott napvilágot CD lemezünk, mely internetes honlapon is elérhető. A „Körös vizinek napkeleti partján...” Kunszentmárton a mezőváros című tanulmánykötetünk (Kunszentmárton, 2008) sikerét mutatja, hogy néhány hónap alatt elkapkodták, s ma már csak digitálisan érhető el.

A múzeum szervezi és koordinálja a Szilárdfy Jakab Városvédő és Hagyományőrző Egyesület munkáját. Közös rendezvények, kiadványok jellemzik együttműködésünket (Kunszentmárton építészeti értékei az ezredfordulón, Kunszentmárton, 2004.). Legfontosabb külső segítők ők. A Városi Gyűjtőklub tagjai és gyűjteményeik időszaki kiállításaink fontos alapját és rendezvényeink egyik sarkkövét képezik. A Csengedi Népművészeti Egyesület,

mely múzeumi székhelyű, a tevékenységi körének megfelelő időszaki kiállításaink létrehozásában közreműködik.

1.5. Múzeumpedagógiai tevékenység

A közművelődési és múzeumpedagógiai tevékenységünket behatárolja, hogy egy személy rész munkaidőben végzi ezeket a feladatokat. Ezért nagyobb mértékben támaszkodunk külső segítőkre. Az épület adottságai, az egykori börtön szűk terei jelentősen meghatározzák a programok nagyságát és módszereit. 2010-ben zajlik le – a Jászkun kapitányok útvonala című nyertes megyei turisztikai pályázat keretében – a megfelelő méretű foglalkoztató terek kialakítása. Az épület egykori kápolnája mind alapterületében, mind impozáns külsejében megfelel a rendezvények lebonyolítására. Az udvarban elkészülő fedett, árammal, vízzel ellátott foglalkoztató tér kitűnő helyszín lesz a nagyobb teret és kevésbé kényes helyszínt igénylő programokhoz.

Tevékenységünk tervezésénél figyelembe kell vennünk továbbá a megyei múzeumi szervezetre, a Helytörténeti Múzeumra ható tényezőket. Tervezett programjaink anyagi fedezete csupán pályázati forrásokból fedezhető. Befolyásolja és alakítja programjainkat Kunszentmárton város és a helyi intézmények, elsősorban az iskolák igényei.

Tevékenységünk célja: az óvodától a felsőoktatásig ill. a továbbképzésekig, minden korosztálynak új ismereteket adni, valamint ehhez olyan módszereket alkalmazni, hogy képesek legyenek a látogatók ezeket feldolgozni, miközben élvezik a tanulási folyamatot. Olyan réteget szándékozunk kinevelni, mely nem passzívan szemléli a múzeumot, nem csupán a tárgyakat, kiállításokat tekinti meg, hanem a múzeumban végzett tevékenysége nyomán megszereti az intézményt, szórakozást és élményt nyújt számára az itt eltöltött idő. A tanulók, a szakiskolák felé cél, hogy a tananyagot kiegészítő gyakorlati ismeretek megszerzésének helyévé váljon múzeumunk.

A múzeum fő gyűjteménye a kézműves mesterségek műhelyei. E gyűjteményhez kapcsolódó múzeumpedagógiai munka a legsikeresebb, a legnépszerűbb gyakorlatunkban. A kézműves foglalkozások felkeltik az érdeklődést a hagyományos mesterségek iránt. A gazdag ipartörténeti múlt megismerése elősegíti az érdeklődés felkeltését saját családi hagyományaik, a település kulturális értékei iránt. Szinte nem létezik, olyan kunszentmártoni család, ahol a felmenők között nem találunk iparost. A közvetlen rokonság vizsgálata által személyes hangvételt, érzelmi töltést kap a város történetének, a történelemnek vizsgálata. A településhez tartozás tudatának, az identitástudatnak erősítésére jól bevált módszer tehát a kézműves ipartörténet, a technikák megismertetése a kiállítások, foglalkozások által.

Az állandó kiállításainkhoz kapcsolódó helytörténeti múzeumi órákat évente 15 alkalommal rendezzük meg, ahol magyarázattal, kifejtéssel, kérdés-felelettel, megfogható tárgyakkal próbáljuk felkelteni a tanulók, látogatók érdeklődését. Az elmúlt években tavasszal és ősszel 4-4 régészeti múzeumi órát tartottunk. Az alsó tagozatosok technikai órájára a képlékeny anyagok témakörében agyagozást, korongozást tartottunk. Papírhajtogatást, vágást, színezést végeztünk a kiállításainkhoz kapcsolódóan.

A foglalkozások a pénz- és a helyhiány miatt korlátozottak. *Nagyobb hangsúlyt kellene fektetni a múzeumlátogatás előtti felkészülésre, az utólagos feldolgozásra.* Több manuális tevékenységre lenne szükség, feladatlapok kidolgozására, amelyből visszajelzéseket kaphatnánk, továbbá szerep- és szituációs játékok kidolgozására, mely az előzetes felkészülést szolgálná. Az élménynyújtás az egyik legfontosabb hatás, az egyik elsődleges megkülönböztető jegy az iskolai foglalkozásoktól. Több interaktív eszköz használatára lesz szükségünk, melyek a látogatót aktivitásra készítik, és észrevétlenül adnak plusz tudást.

A MÚZEUM KÖZMŰVELŐDÉSI ÉS MÚZEUMPEDAGÓGIAI TEVÉKENYSÉGÉNEK ÁTFOGÓ BEMUTATÁSA

Közművelődési és múzeumpedagógiai tevékenységek	2005–2008.
Állandó kiállítás rendezése	1
Időszaki kiállítások rendezése	19
Konferenciák rendezése	3
Ismeretterjesztő előadások	16
Megemlékezések, évfordulók rendezvényei	7
Képzőművészeti táborok	4
Múzeumi kiadványok megjelentetése	6
Kézműves foglalkozások, bemutatók	32
Múzeumpedagógiai órák	80

2. A KÖZMŰVELŐDÉSI ÉS MÚZEUMPEDAGÓGIAI TERV KÉSZÍTÉSÉNEK CÉLJA

A közművelődési terv elkészítésének célja a kunszentmártoni Helytörténeti Múzeum közművelődési feladat ellátási kereteinek megfogalmazása, az eddigi tevékenység tapasztalatai alapján. A terv meghatározza a múzeum által támogatandó közművelődési tevékenységek körét, azok ellátásának módját, feltételeit és a finanszírozás módját.

Az intézmény célja, hogy növelje a közművelődési lehetőségeket igénybe vevők számát, magas színvonalú szakmai programok megtervezésével és konkrét megvalósításával, melyekkel a megfelelő és folyamatos látogatottságot biztosítani tudjuk. Ezért a terv keretében tisztázzuk a közművelődés szerepét a múzeum fejlesztésének koncepciójában, mennyire határozza meg a múzeum további sorsát ez a szerepvállalás.

A közművelődési koncepció a múzeum több évtizedes hagyományainak figyelembevételével készül. Alkalmazkodik az országban zajló, a múzeumokat érintő fejlődési irányhoz, s nem feledkezünk meg arról sem, hogy a térség kultúrája az európai kultúra része, szerves tartozéka.

3. KÖZMŰVELŐDÉSI ÉS MÚZEUMPEDAGÓGIAI TEVÉKENYSÉG HASZNOSÍTÁSI TERVE

3.1. A terv általános célkitűzései között első helyen szerepel az *ismeretek átadása*. A múzeum gyűjteménye és a kiállítások jelentik az elsődleges helyet erre, ahol a valóban élményszerű tanulásra adunk lehetőséget. A foglalkoztató terek (az épületben és a szabadban egyaránt) még nagyobb lehetőséget nyújtanak a közvetlen tapasztalatok szerzésére a múzeumi tárgyakról, dokumentumokról, távoli és közeli elődeink életéről. Itt segíthetjük az ismeretek közötti összefüggések feltárását úgy, hogy közben kellemes időtöltésnek, játéknak érezzék munkájukat, itt nyílik lehetőség az iskolában tanultak gyakorlati kipróbálására is. A *képességfejlesztésen* túl célunk az *attitűd formálása*, melyhez szükséges a leírt és elhangzott információkon túl az ismereteket az érzékelés útján átadni. Érdekessé és széppé tenni a programon résztvevők számára a múzeumi környezetet, tevékenységet.

A múzeum feladata a térség néprajzi, történeti, helytörténeti kutatása, ipartörténetének mélyebb tudományos megismerése, feldolgozása, publikálása. A hasznosítási terv ezért elsősorban az állandó kiállítás fő egységeire, ill. az ilyen témájú időszaki kiállításokra épül.

Tematikailag helytörténeti, kézműves ipartörténeti, a helyi büntetés végrehajtás történetével foglalkozik.

3.2. A közművelődési és múzeumpedagógiai programok indokoltsága

Általános indokok

Az egyéb kulturális kínálat (tévé, internet stb.) túlzott előre törése

Az európai integráció, a globalizáció nyomán is erősödő igény más népek kultúrájának megismerésére.

A magyar társadalom változásai következtében a társadalmi rétegek közötti különbségek erősödnek, gyöngítve ezzel az emberek esélyegyenlőségét a hozzáférésben a kulturális szolgáltatásokhoz.

A helyi adottságokból fakadó indokok

Programjaink hiánypótló jellegűek, mivel a város és a térség művelődési házai, könyvtárai, önkormányzatai kevés ilyen jellegű feladatot képesek vállalni (egy-két városi rendezvény kapcsán).

A programok látogatottsága, sajtóvisszhangja, szóbeli közlések ösztönzik és határozzák meg a múzeumi programok további tervezését. A kis település előnye, hogy állandó személyes kapcsolatban vagyunk az intézmények vezetőivel, az iskolák tanáraival. Rendszeresen konzultálunk igényeikről, elvárásaikról.

3.3. A múzeum közművelődési tevékenységének fejlesztése

1. A tevékenység magasabb színvonalú és hatékonyabb ellátása a célunk

2. A személyi feltételek javítása: múzeumpedagógus végzettségű kolléga munkába állítása

3. A tárgyi feltételek biztosítása

Foglalkoztató tér berendezése

Alapanyagok, technika biztosítása

4. Kommunikáció, marketing

Az intézmény, a múzeumi tevékenység menedzselése (médiakapcsolatok, a szolgáltatásokat ismertető szórólapok, egyéb nyomdai termékek)

Saját, a megyei múzeumétól független honlap megtervezése

5. Finanszírozás

Új pályázati lehetőségek keresése

Szponzori támogatás megkeresése

6. Rövid távú tervek

A közoktatási intézményekkel, közgyűjteményekkel folyamatos, tervezett együttműködés

A Tiszazugi Turisztikai Szövetséggel még szorosabb együttműködés

Infrastruktúra fejlesztés (megyei turisztikai pályázat keretében 2010-ben)

7. A programtípusonkénti fejlesztés

**A MÚZEUM KÖZMŰVELŐDÉSI ÉS MÚZEUMPEDAGÓGIAI
TEVÉKENYSÉGÉNEK ÁTFOGÓ BEMUTATÁSA**

Programtípusok az állandó kiállításhoz	A fejlesztés módszere, együttműködők
Kapcsolódó időszaki kiállítások	Jól illeszthető múzeumpedagógiai programokkal (feladatlap, projektmódszer) Interaktív egységek beépítése
Komplex foglalkozások	Tárlatvezetés filmvetítéssel, számítógépes készségfejlesztő játékokkal kiegészítve Rejtvények, fejtörők készítése és felhasználása Élményelem (fotózás)
Múzeumpedagógiai órák általános és középiskolások részére	Múzeumpedagógiai füzet, feladatlap, digitális és internetes kiállításvezető használata (előzetes felkészüléshez, az órához, az utólagos feldolgozáshoz)
Kézműves bemutatók és foglalkozások éves lebontásban megtervezve (tavaszi, nyári, őszi időszakokban)	Az alapanyagok megismerésétől a késztermékig (csoportos foglalkozáson) Hagyományos fazekaskemence építése az elektromos mellé Elektromos fazekaskorong beállítása a lábbal hajtott mellé
Játszóház gyerekek, családok részére	A börtön élete és a kerületi kapitány törvénytörései (szerepjátékok) Élményelem (beöltözés)
Szünidei foglalkozások nyári időszakban eltérő korcsoportoknak	Nyári táborok, szakkörök, az iskolák, a Vizuális Alapiskola együttműködésével
Tudományos és ismeretterjesztő előadások	Az előadások, a filmvetítések terének kialakítása (volt börtönkápolna)
Fejlesztő programok fogyatékos gyerekek számára	A helyi speciális tagozattal együttműködve (csoportos foglalkozás gyógypedagógus bevonásával) Az udvari foglalkoztatótér, a sötétzárka felhasználása
Fejlesztő programok felnőtt fogyatékosok számára	A Szőke Tisza Tiszaugi Fogyatékosok otthonával együttműködve
A múzeumban működő két civil szervezet és egy klub rendezvényeinek színesebbé, változatosabbá tétele	Kiállítások, kiadványok létrehozása, közös fellépés a múzeummal létrehozott rendezvényeken

**A MÚZEUM KÖZMŰVELŐDÉSI ÉS MÚZEUMPEDAGÓGIAI
TEVÉKENYSÉGÉNEK ÁTFOGÓ BEMUTATÁSA**

Célcsoportok	Közművelődési, múzeumpedagógiai tevékenység
Csoportosan érkező óvodások, kisiskolások	Tárlatvezetés, komplex tárlatvezetés, múzeumpedagógiai órák, szünidei foglalkozások, játszóház, kézműves bemutatók, foglalkozások
Általános iskolások (A tárgyi kapcsolódást korcsoportonként figyelembe véve, a Nemzeti Alaptantervvel összhangban)	Tárlatvezetés, komplex tárlatvezetés, múzeumpedagógiai órák (helytörténet, kézművesség, időszaki kiállítások), szünidei foglalkozások (kézművesség), szabadidős tevékenység (szakköröknek), játszóház, kézműves bemutatók, foglalkozások
Középiskolások (A tárgyi kapcsolódást korcsoportonként figyelembe véve, a Nemzeti Alaptantervvel összhangban)	Tárlatvezetés, komplex tárlatvezetés, múzeumpedagógiai órák (muzeológia, helytörténet, régészet, ipartörténet tárgykörben), kézműves bemutatók, foglalkozások
Főiskolai és egyetemi hallgatók	Tárlatvezetés, komplex tárlatvezetés, múzeumpedagógiai órák (a néprajztudós, a történész, a régész múzeumi munkája, a gyűjtés, a feldolgozás)
Felnőttek, nyugdíjas csoportok	Tárlatvezetés, komplex tárlatvezetés, kézműves bemutatók, foglalkozások, előadások
Családok	Tárlatvezetés, játszóház, kézműves bemutatók, foglalkozások
Turisták (főleg a vidék gazdag termálturizmusára alapozva)	Tárlatvezetés, komplex tárlatvezetés, kézműves bemutatók, foglalkozások
Fogyatékosok	Tervezzük speciális kiállítási egység (Láss a kezeddal) létrehozását braille írású feliratokkal a vakok és gyengén látóknak. Az értelmi sérülteknek Mesterek és mesterségek címmel állítunk össze programsorozatot (a kézművesség alapanyagai, szerszámai, termékei) (csoportos foglalkozások).
Külföldi látogatók	Tárlatvezetés előre bejelentett csoportoknak német és angol nyelven. A kézművesség közös nyelv nélkül is érthető, kiváló összekötő kapocs az eltérő kultúrák és a különböző népek között.

Az első hat célcsoport számára egyaránt folyamatosan tervezett és szervezett két programot (csoportos foglalkozás keretében) részletesen is ismertetem:

A MÚZEUM KÖZMŰVELŐDÉSI ÉS MÚZEUMPEDAGÓGIAI TEVÉKENYSÉGÉNEK ÁTFOGÓ BEMUTATÁSA

I. A tárgy útja a raktárig

A látogatóval komplex múzeumi tevékenységet ismertetünk meg: Hogyan és honnan kerülnek be a tárgyak a múzeumba. Bemutatjuk az állagmegóvás célját, eljárásait (a tisztítást, a konzerválást, a restaurálást), a leltározást, a gyarapodási naplót. Hogyan tárjuk fel a tárgy történetét, hogyan dokumentáljuk. Hogyan alakítjuk ki a tárgy megfelelő környezetét (raktározási elvek, módszerek), milyen csomagolóanyagokat ismerünk. Mit is jelent az, hogy műtárgy, egyáltalán egy tárgy hogyan válik „műtárggyá”. (módszer: előadás prezentációval, műhelymunka)

A második programban a turisták is célcsoportot jelentenek az előbbi haton felül.

II. A tárgy útja a kiállításig

Célunk megismertetni hogyan, milyen szempontok alapján kerül be egy kézműves műhely a múzeumba, hogyan tárják fel a muzeológusok a műhely történetét. Hogyan válik egy-egy felgyűjtött, feldolgozott műhely műhelykiállítássá. Közreműködőként behívjuk állandó kiállításunkba a szakmák képviselőit, a mestereket, akik elmesélik, hogyan készül a sütemény, a cipő, a kisbunda, a fénykép. (módszer: műhelymunka az állandó kiállítás felhasználásával)

A programok indokltsága

Csupán akkor érhetünk el nagyobb látogatottságot és a kínálatunk minőségi javulását ha a 21. század igényeihez alkalmazkodunk, megújítjuk a kor kívánalmainak megfelelően eddigi ismeretátadási módszereinket. A látogatónak a tárgyak, a dokumentumok között játszva, a gyakorlatban kell használni meglévő ismereteit, s közben tanulásra is kell használnia a múzeumot. Fontos, hogy a múzeum számukra ne csak egy megközelíthetetlen világ legyen. Közvetlen kapcsolatot kell kialakítani a tárgyak és a látogatók között. A programoknak figyelembe kell venni a gyerekek sajátos igényeit, de a felnőttek számára is szórakoztatóknak kell lenniük (pl. családoknak).

3.4. Együttműködés, összefogás, konkurencia vagy verseny

A múzeumi rendezvények egy részét a helyi művelődési központtal közösen hajtjuk végre. Nyolc éve nyújtanak segítséget képzőművészeti alkotótáborunknak. Közös tematikus rendezvényeink (1956-os megemlékezések), a városnapi programok, közös kiadvány megjelentetése (Kunszentmárton épületei régen és ma) mutatják a sikeres együttműködést. Az oktatási intézményekkel együtt rendezett kiállítások (Gyermekjátékok sorozatunk), közös vetélkedők (Márton napi helytörténeti vetélkedők), együttműködés nyári táboraik szervezésében (Természetvédő tábor, madárfigyelők tábora). Az óvodákkal legsikeresebb programunk origami kiállításunk volt.

Tudományos együttműködésünk a Tiszazug-kutatás kapcsán vált szorosabbá a Debreceni Egyetem, a Szegedi Egyetem Néprajzi Tanszékeivel, a Miskolci Egyetem Kulturális Antropológia Tanszékével. Diákcsoportjaik 2008 óta járják a Tiszazug településeit, s a gyűjtések eredménye számos értékes előadás, tanulmány, szakdolgozat. A megye tudományos szakemberei rendszeresen folytatnak kutatómunkát segítségünkkel a térségben. A szegedi, jászberényi, budapesti felsőoktatási intézmények diákjai keresnek meg minket szakdolgozati témájukhoz kérve segítséget.

Programjainkkal kapcsolódunk a helyi városnaphoz (szeptember második hétvégéje), a Márton napi rendezvényekhez. Az országos rendezvények közül kapcsolódtunk az utóbbi években a Múzeumok Őszi Fesztiváljához, a Múzeumok Éjszakájához, a Kulturális Örökség Napjához.

Múzeumi kiállításokat, konferenciákat csupán a kistérség másik múzeuma, a Tiszazugi Földrajzi Múzeum szervez, de mint neve és gyűjtőköre is mutatja, merőben más tematikával. Kézműves ipartörténettel, helytörténettel, s ezek tudományos kutatásával csupán a

kunszentmártoni múzeum foglalkozik. Mivel tervezett tevékenységeinket erre alapozzuk, így szinte (néhány alkalmi rendezvénytől eltekintve) egyáltalán nincs konkurenciája programjainknak, s teljesen hiánypótló tevékenységünk.

3.5. Kiadványok, szemléltető és demonstrációs eszközök

Tervezzük többnyelvű kiállításvezető, múzeumpedagógiai füzet megjelentetését. Saját honlapunkon, az interneten elérhető többnyelvű kiállításvezetőt. Projektor, digitális képkeretek alkalmazását tervezzük, hangpontokat alakítunk ki. Háromdimenziós társasjátékot tervezünk.

3.6. A kiállításához, illetve a közművelődési és múzeumpedagógiai tevékenységhez kapcsolódó szolgáltatások

Az állandó kiállításokhoz kapcsoljuk a még ma is működő kézműves műhelyek meglátogatását (bejelentett csoportoknak vagy meghirdetett programként). Tervezzük a kézművesség alapanyagainak lelőhelyeire kirándulások szervezését. Az időszaki kiállításokhoz kapcsolódóan: természeti örökség megóvását (fák, erdők védelme stb.), az épített örökség felmérését, fotózását, adatbázis létrehozását, bővítését.

A múzeumi pihenőhelyeket az épületen belül a lépcsőfordulóban, az udvaron a bejárat előtt és a szabadtéri foglalkoztatóban alakítjuk ki.

Jelenleg csupán a bejárat akadálymentesítését végeztük el. 2010 tavaszától az épület első fele (az időszaki kiállítások területe) teljes egészében akadálymentes lesz. Ugyanitt mosdót, illemhelyet alakítunk ki, melyet a mozgáskorlátozottak is használhatnak. Az épület hátsó, börtöncellákból álló része olyan építészeti adottságokkal rendelkezik (szűk börtönfolyosók, ajtónyílások), melyek – a műemlékvédelemmel egyetértésben – nem alakíthatók át akadálymentesre. Tervezzük továbbá a szellemi akadálymentesítés érdekében gyógypedagógusok bevonását a közművelődési munkába.

Vendégfogadási adottságainkat, a hely szűkös volta miatt, csupán a 2010-ben megvalósuló fogadópult beállításával tudjuk javítani.

3.7. Kommunikáció és reklám

A múzeum törekszik az egyedi megjelenésre, egy másoktól elkülöníthető arculat kialakítására, s igyekszik kihasználni a média adta lehetőségeket. Együttműködésünket folytatjuk a helyi újsággal, tévével, a megyei napilappal, televízióval, rádióval, a szentesi, szarvasi rádiókkal, a Redemptióval, a környező falvak lapjaival, a szegedi körzeti stúdióval, s alkalmanként az országos médiával.

A múzeum nyitott a civil szervezetekkel, klubokkal, egyéb társadalmi szervezetekkel a közös programok kialakítására, helyszín és a szolgáltatások biztosítására, s a civil fórumokon képviseli is álláspontját.

A közművelődési programokról a közönséget a sajtó, az internet, műsorfüzetek útján, valamint plakátokon, szórólapokon értesítjük. A megyei múzeumigazgatóság honlapja biztosítja számunkra a folyamatos internetes megjelenést, reklámot. Lehetőségeink függvényében saját honlap megvalósítása is szerepel rövid távú terveink között.

3.8. A közművelődési tevékenység feltételei, azok fejlesztése

2010 őszére készül el az épületben két foglalkoztató tér, melyből a nagyobb, az épület kápolnája alkalmas lesz népesebb közönség befogadására. Az udvarban egy fedetlen, padokkal ellátott teret tervezünk, ahol a derest és a kalodát próbálhatják ki a látogatók. Az udvar hátsó részében fedett szint alakítunk ki, ahol folyóvízzel és árammal ellátott mintegy 80 m²-es foglalkoztató terület várja a csoportokat, érdeklődőket.

A MÚZEUM KÖZMŰVELŐDÉSI ÉS MÚZEUMPEDAGÓGIAI TEVÉKENYSÉGÉNEK ÁTFOGÓ BEMUTATÁSA

A közösségi terek felszerelését pályázati úton tervezzük biztosítani (asztalok, székek, szekrények, szemléltető, multimédiás eszközök, alapanyagok). A 2009-es évi TIOP pályázatot a megyei nyertes ROP pályázat miatt nem vehettük igénybe. A következő évektől ismét keressük a lehetőségeket. Ma csupán egy projekttel, egy DVD lejátszóval, egy darab HIFI berendezéssel és egy darab digitális képkerettel rendelkezünk.

3.9. Szervezeti keret, személyi ellátottság, szakemberigény

Az épület adottságain túl a személyi feltételek a meghatározóak a terv készítésekor: Csupán **3** szakalkalmazott dolgozik az intézményben, ezért kiemelkedően fontos a külső segítők folyamatos bevonása (tanárok, helyi kutatók, gyűjtők, egyesületek, képzőművészek, megyei társintézmények kollégái).

Múzeumpedagógus szakembert kellene alkalmazni, aki személyesen felel a terület munkájáért. Gyűjteménykezelő kolléganőnk 2010-ben szerzi meg diplomáját andragógia szakon, s részmunkaidőben fogja ellátni a két muzeológus, valamint a megyei múzeumi szervezet közönségkapcsolatok osztályának segítségével a közművelődési feladatokat.

3.10. Megvalósíthatósági mutatók

A múzeum a program megvalósítását a következő öt évre tervezi:

2010. Foglalkoztatóterek kialakítása, akadálymentesítés, pihenőhelyek kialakítása, infrastrukturális fejlesztés az udvari foglalkoztatótérben.

2011. Nyertes Alfa pályázat esetén modern, interaktív állandó kiállítás felépítése, kiállításvezető, múzeumpedagógiai füzet megjelentetése. Új kommunikációs és reklámlehetőségek kihasználása. Az új múzeumpedagógiai programok előkészítése.

2012. Tervszerűen felépített és folyamatos múzeumpedagógiai programok megvalósítása. A kiállításokhoz kapcsolódó közművelődési tevékenységek kialakítása. Honlap készítése.

2013. A Tiszazug kistérségben bővíteni közművelődési, múzeumpedagógiai tevékenységünket.

2014. A közösségi terek teljes felszerelése, személyi feltételek javítása (múzeumpedagógus, gyógypedagógus alkalmi bevonása).

A múzeum jelenlegi látogatószáma évi 4000-5000 fő körül mozog. A növekedést akadályozza a teremőrök (egy teremőr részmunkaidőben), a múzeumpedagógus hiánya és az épület kapacitása (15-20 főt tudunk egyszerre vezetni). Az új közösségi terek részben segítenek a problémán, de a kiállítótér zegzugos voltán nem változtatnak. Tehát a kiállításokat látogatók száma jó esetben 10-15%-kal növelhető. A múzeumpedagógiai óráktól várjuk a legnagyobb eredményt, itt mintegy 20%-kal nőhet a látogatottság. Ugyanilyen sikerrel járhat a kézműves bemutatók, foglalkozások sorozata. A térség nem jelentős turisztikai szerepe legfeljebb 5-10%-os növekedést tehet lehetővé a turisták számában. A szünidei foglalkozások a nyáron unatkozó, egyedül csavargó gyerekek kisebb csoportjait vonja be a múzeumi munkába, mintegy 100 fővel nyaranta. A fogyatékosok kis létszámú, de fontos csoportjai évi 80-100 fővel növelhetik a látogatottságot.

3.11. Elégedettség mérése, statisztikai adatgyűjtés, értékelés, visszacsatolás

A látogatószám mérése

Vendégkönyvek használata (felnőtt, gyermek)

Iskolák, egyéb intézmények megkeresése igényeikkel

A készülő honlap látogatószámának mérése

A foglalkoztató füzetek használata

3.12. Anyagi, erkölcsi, társadalmi haszon

Amennyiben a látogatók száma 10-15%-kal nő, emelkednek a belépőjegyek és a kiállítás-vezetések bevételei. Szintén emelkedést eredményez a régi és főként az új kiadványok eladása.

A múzeumpedagógiai és a kézművességgel kapcsolatos programok nagyrészt ingyenesek, ezért ezektől a múzeum és általában a kultúra tekintélyének, népszerűségének növekedését várjuk. A látogató programjainkon keresztül megszereti magát az intézményt, az itt folytatott tevékenységeket, hiszen játékos, szórakoztató módon jut információhoz, új ismeretekhez.

A kunszentmártoni kistérség kulturális életének nélkülözhetetlen bázisává válik az intézmény. A múzeum szervesen beépül a térség intézményeinek, településeinek, lakóinak életébe.